

ХУЛОСАИ

шурои диссертатсионии 6D.KOA-010-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон дар бораи дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои химия аз рӯйи ихтисоси 02.00.03 - Химияи органикӣ

Парвандаи атестатсионии № _____

Қарори шурои диссертатсионӣ аз 19.06. 2025, №15

Барои сазовор донистани Саидова Шаҳноза Икромидиновна, шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дараҷаи илмӣ номзади илмҳои химия.

Диссертатсияи «Синтез, таҳқиқи аминокетонҳои 2,3-дигидробензо [β]тиофенӣ ва 1-тиохроманӣ» аз рӯйи ихтисоси 02.00.03 - Химияи органикӣ ба ҳимоя 10.04.2025 қабул карда шуд, протоколи №08 аз шурои диссертатсионии 6D.KOA-010-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. 734025, хиёбони Рӯдакӣ, 17, аз 19-январӣ соли 2022, № 27 шуд.

Довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ Саидова Шаҳноза Икромидиновна соли 1990 таваллуд шудааст. Соли 2016 ба шуъбаи рӯзонаи аспирантураи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон дохил шуда, соли 2020 онро хатм намудааст. Аз соли 2022 то ҳол дар Институти илмию таҳқиқотии ДМТ дар вазифаи ходими илмӣ фаъолият менамояд.

Диссертатсия дар озмоишгоҳи «Химияи глитсерин»-и ба номи д.и.хим., профессор, узви вобастаи АМИТ Кимсанов Б.Ҳ., назди Институти илмию таҳқиқотии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон иҷро шудааст.

Роҳбари илмӣ: доктори илмҳои химия, муовини ректор оид ба корҳои илмӣ Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣ Тоҷикистон ба номи С. Айнӣ, профессор Раҷабзода Сирочиддин Икром мебошад.

Муқарризони расмӣ:

1. Раҳмонов Раҳмон Охонович – доктори илмҳои химия, муовини директори Институти химия ба номи В.И. Никитини Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон;

2. Муродзода Диловар Сайфулло – номзади илмҳои химия, декани факултети илмҳои табиӣ Донишгоҳи Славянии Россия ва Тоҷикистон, ба диссертатсия тақризи мусбат доданд.

Муассисаи пешбар: Донишгоҳи аграрӣ Тоҷикистон ба номи Шириншох Шохтемур ш. Душанбе дар хулосаи мусбати додашудаи худ, ки аз тарафи муқарриз, номзади илмҳои химия, дотсенти кафедраи химия Валиев Раҳматулло имзо шудааст қайд шуд, ки кори диссертатсионии Саидова Шаҳноза Икромидиновна аз рӯйи мазмун, ҳаҷм масъалагузорӣ, муҳокимарониҳо ва хулосаҳо кори комилан баанҷомрасида буда, ҷавобгӯ ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии

Тоҷикистон аз 30.06.2021, № 267 тасдиқ гардида, барои рисолаҳои номзади пешниҳод шудааст, мувофиқат мекунад ва муаллифи он сазовори дараҷаи илмӣ номзади илмҳои химия аз рӯи ихтисоси 02.00.03- Химияи органикӣ мебошад. Довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ 13 интишори илмӣ аз ҷумла оид ба мавзӯи диссертатсия 4 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшаванда ҷопшуда дорад.

Номгӯи муҳимтарин қорҳои илмӣ моҳияти диссертатсияро инъикоскунанда ба таври зайл аст:

[1-М]. Саидова, Ш.И. β-Аминокетони 2,3-дигидробензо[β]тиофенов и 1-тиохроманов. / К.Х.Хайдаров, Р. Усманов, У.Р. Усманов, М.Д. Муллоҷоева, Ш.И. Саидова// Известия Академии наук Республики Таджикистан, - Душанбе, - 2014, № 2(155) - С. 46 - 52.

[2-М]. Саидова, Ш.И. Сульфоксиды ацетилпроизводных 2,3-дигидробензо[β]тиофенов и 1-тиохроманов. / Ш.И. Саидова, У.Р. Усманов, Р. Усманов // Вестник Таджикского национального университета, серия естественных наук, - Душанбе, - 2019. № 2. - С. 236-339.

[3-М]. Саидова, Ш.И. Синтез 6-фторо-2-гидразин-7-метил-1,3,4-тиадиазола[3,2-а] пиримидин-5-он / Ш.И. Саидова, С.С. Саидов, С.И. Раджабзода, Х.Ч. Камилов // Вестник филиала Московского государственного университета им. М.В. Ломоносова в городе Душанбе. - Душанбе – 2022, Том 1, № 4(27)- С. 55-60.

[4-М]. Саидова, Ш.И. Взаимодействие тиофен-2-карбонилхлорида с 2-амино-4,6-динитрофенола и их биологическая активность/ Ш.И. Саидова, , Л.Г. Мухторов, Ю.Н. Власова, Е.В. Иванова, С.И. Раджабзода, Л.В. Переломов, М.Б. Никишина, И.В. Шахкельдян, Ю.М. Атрощенко // Вестник Таджикского национального университета Серия естественных наук, - Душанбе, 2023 № 1. - С. 263-275.

[5-М]. Саидова Ш.И., Раджабзода С.И., Исмоилзода С.С., Шарипов Ф.Н., Аловиддинзода Р.А. 1,5-дифенил-3,7-диметиленпергидрооксини дорои фаъолияти зиддибактериявӣ. Ариза №2301782, ба ихтироъ нахустпатенти 1380ТҶ. СБП (2023): С07D203/02; А61Р 1/04, дар феҳристи давлатии ихтироъҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон 5-маи с 2023 ба қайд гирифта шуд -Душанбе, 2023, - 4 с.

Ба диссертатсия ва автореферат тақризҳо ворид шуданд:

- доктори илмҳои биология, профессори кафедраи химияи фармасевтӣ ва заҳршиносии МДТ ДДТТ ба номи Абӯалӣ ибни Сино Бобизода Ғуломқодир Мукамал доир ба дастоварду қомеъҳои муаллифи рисола андешаҳои ҷаҳроӣ иброс намуда, қамбуҷиҳои ҷаҳроӣ мусбӣ арзёбӣ намуда аз ҷумла ҷунин иброси андеша намуданд:

1. Дар автореферат натиҷаҳои фаъолияти бедардкунӣ рӯи ҷустии β-аминокетонҳои қатори 1-тиохроманӣ ва 2,3-дигидробензо[β]тиофен бо диққат ва қиёсат пурра оварда нашудааст.
2. Дар автореферат механизми реаксияи № 4 возеҳ нишон дода нашудааст.

- аз доктори илмҳои химия, профессори кафедраи биоорганикӣ ва физколлоидии МДТ ДДТТ ба номи Абӯалӣ ибни Сино Файзилов Икром Усмонович;
- аз номзади илми химия, ходими пешбари илмии озмоишгоҳи синтези органикии Институти химия ба номи В.И. Никитини АМИТ, дотсент Абдуллоев Тоҳир Ҳасанбоевич тақризро мусбӣ арзёбӣ намуда чунин ибрози андеша намуданд:
 1. Дар автореферат ғалатҳои имлоӣ ва услубӣ ягон-ягон ба назар мерасанд. Масалан, дар саҳифаҳои 4,9,13.
 2. Муаллиф дар автореферати худ механизми реаксияи № 4 ҳосилшударо пурра наовардааст.
- аз номзади илмҳои химия, дотсент, декани факултети илмҳои табиӣ филиали Донишгоҳи давлатии Москва ба номи М.В. Ломоносов дар шаҳри Душанбе Акбарова Мунира Муҳитдиновна бидуни эрод;
- аз номзади илмҳои химия, кафедраи таҳлили клиникӣ озмоишгоҳи Муассисаи давлатии таълимии “Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон ба номи Абӯалӣ ибни Сино” Маҳкамова Бихамида Ҳусайн бидуни эрод; Ҳамаи тақризҳо мусбӣ арзёбӣ шуданд;

Интихоби муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар ба он асоснок мегардад, ки онҳо мутахассисони бевосита дар соҳаи химияи органикӣ буда, дар корҳои илмӣ таҳқиқотӣ фаъолона иштирок карда, дар ин самт мақолаҳои зиёде таълиф кардаанд, ки мазмун ва муҳтавои онҳо ба диссертатсияи мазкур наздикӣ доранд. Муассисаи пешбар яке аз бонуфузтарин муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шумор рафта, бо мутахассисони варзидаи худ дар самти таҳқиқи таҳлили масоили химияи органикӣ хеле маъруф гардидаанд.

Шурои диссертатсионӣ қайд мекунад, ки аз тарафи доvtалаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар асоси иҷро кардани синтези β-аминокетонҳои 2,3-дигидробензо[β]тиофен ва қатори 1-тиохроманӣ бо аминометилиронии атсетил-2,3-дигидробензо [β]тиофен ва 1-тиохроманҳо ва як қатор сулфонҳо дар формалдегид ва муҳити этаноли мутлақ **коркард карда шуд**. Ба сифати агенти аминиронишаванда гидрохлоридҳои диэтиламин, пиперидин морфолин ва ситизин **пешниҳод шуд**. Таъсири мутақобилаи α-броматсил 2,3-дигидробензо[β]-тиофенҳо ва 1-тиохроманҳо аз ҷумла α-бром-5-атсетил-, α-бром-2-метил-5-атсетил, α-бром-5-пропионил -2,3-дигидробензо[β]тиофенҳо ва α-бром-6-атсетил-, α-бром-6-пропионил-1-тиохроманҳо бо пиперидин ва морфолин **ошкор карда шуд**.

Ҳамин тариқ, дар қори диссертатсионӣ, коркарди методикаи синтези ҳосилаҳои гуногуни алкил-, атсилҳосилаҳо, S-бромҳосилаҳо ва α-бромкетонҳо, карбинолҳо, α ва β-аминокетонҳо ва сулфонҳои онҳо, моддаҳои дорои ҳосиятҳои амалан ғуҷуриш **ҷорӣ карда шуд**.

Пешниҳод шудааст, ки натиҷаҳои бадастомада дар раванди таълим дар кафедраи химияи органикии факултети химияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ҳангоми хондани курсҳои махсус, иҷрои корҳои курсӣ, дипломӣ ва илмӣ-таҳқиқотӣ татбиқ гардида, донишҷӯён, аспирантон ва

унвончӯён натиҷаҳои кори мазкурро мавриди истифода қарор дода метавонанд.

Аҳамияти назариявии таҳқиқ бо он асоснок карда шудааст, ки: дар асоси таҳқиқотҳои ба даст оварда шуда натиҷаҳои аниқ ва саҳеҳи қиматҳои эксперименталӣ **муайян карда шудааст**; муқоисаи натиҷаҳо бо маълумотҳои адабиёт дошта, **асоснок карда шудааст**; саҳеҳии қонуниятҳои назариявии муқарраршуда ва хулосаҳои муҳими кори диссертатсионӣ бо назарҳои лозимии химияи органикӣ **асоснок карда шудааст**; пайвастаҳои синтез ва модификатсияшуда бо методҳои физикӣ-химиявӣ аз қабili хроматографияи баланд эффект, спектри массавӣ, резонанси магнитии ядрӣ, резонанси магнитии протонӣ, таҳлили элементӣ ва таносуби моддаҳои боҳамтаъсиркунанда илман исбот ва **омӯхта шудааст**.

Аҳамияти натиҷаҳои ба дастовардаи доктараби дарёфти дараҷаи илмӣ дар амалия чунин тасдиқ карда мешавад, ки: усулҳои синтези β-аминокетонҳои 2,3-дигидробензо[β]тиофенҳо(1-тиаинданҳо), 1-тиохроманҳо синтезшуда ва сулфонҳои онҳо дорои захрокии паст ва хосияти бедардкунӣ мавқеъ зоҳир мекунанд, **муайян карда шуданд**; натиҷаҳои ба даст омада оид ба робитаи сохти химиявӣ ва фаъолияти фармакологӣ барои синтези мақсадноки моддҳои фаъолтар ва захрокиашон пастар истифода бурдан мумкин аст; пайвастаҳои сулфурорганикии бисиклии таркиби нефт, синтезшуда ва ҳосилаҳои он хосияти фаъоли зидди зангзанӣ доранд; дар натиҷаи таҳқиқот барои такмил додани равандҳои технологияи истеҳсоли нефт реактивҳои (маводҳо)-и нави самараноктар қор карда баромада шуданд, ки ашёи хоми онҳо нефтҳои баландсулфури ҷануби Тоҷикистон мебошад;

Баррасии эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ нишон доданд, ки маълумотҳои бадастомада бо усулҳои замонавии физикӣ-химиявии таҳқиқот, коркарди омории натиҷаҳо таъмин ва **асоснок карда шуд**. Барои **муайян намудани** сифатан ва миқдоран таркиби массаи реаксионӣ аз усулҳои зерини таҳлил **истифода карда шудааст**: хроматографияи газимоеъ (дар таҷҳизоти «Кристалл 2000»), спектроскопияи массавӣ (дар таҷҳизоти «Хроматэк-Кристалл 5000М» бо информатсияи NIST 2012), РМЯ-спектрометрия (дар таҷҳизоти «Bruker AM-500» бо басомадии кории 500 ва 125 МГц).

Саҳми шахсии доктараби дарёфти дараҷаи илмӣ: муаллифи кори диссертатсионӣ мақсад, вазифаҳои таҳқиқот, усулҳо, роҳҳои ҳалли он ва коркарди методикаи синтези моддаҳоро муқаррар кардааст. Ҳамаи он маълумоти таҷрибавӣ ба рисола дохилшуда, таҳлил ва ҷамъбасти маълумоти илмӣ оид ба синтези ҳосилаҳои нави 2,3-дигидробензо[β]тиофен ва 1-тиохроманҳоро аз ҷониби доктараб шахсан ё бо иштироки мустақими ӯ ба даст оварда шудаанд. Таҳияи хулосаҳо ва муқаррароти асосии диссертатсияро ба анҷом расонидааст.

Дар маҷлиси 19.06.2025, протоколи №15 шурои диссертатсионӣ қарори сазовор донишани Саидова Шаҳноза Икромидиновна бо дараҷаи илмӣ номзадӣ илмҳои химия.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар шурои диссертатсионӣ, 13_ нафар иштирок доштанд, аз ҷумла докторони илм(аз рӯйи ихтисоси диссертатсияи баррасишаванда) 5 нафар.

Овоз доданд: тарафдор 13 нафар, муқобил нест, бюллетенҳои безътибор нест.

Раиси шурои диссертатсионӣ,
доктори илмҳои химия, профессор

Раҳимова М.

Котиби илмӣ
шурои диссертатсионӣ,
номзади илмҳои химия

Бекназарова Н.С.

19.06.2025